

פרשת צו

הלכה לשעה דאורייתא

ז, יב אַם עַל־תּוֹדָה יִקְרִיבֵנוּ

אחרי שלמדנו בפרשת ויקרא על הקרבנות השונים: עולה, מנחה, שלמים, חטאת ואשם, חוזרת פרשת צו ללמד אף היא על הקרבנות שכבר למדנו עליהם. המפרשים כולם שואלים מה באה ללמדנו פרשת צו שלא למדנו כבר בפרשת ויקרא? זהו מעין 'משנה תורה' בתוך חומש אחד, ואף בשתי פרשות הסמוכות זו לזו! רבינו עובדיה ספורנו מפרש (ויקרא ז, ב ד"ה צו את אהרן... זאת תורת העולה): אחר שהגיד מעשה הקרבנות [בפרשת ויקרא] אמר (את) התורה [על משקל "זאת תורת העולה"] הראויה לכל אחד ואחד, אשר בה רמז חלק עיוני בהם... עכ"ל. פירוש דבריו שיש הבדל בין הטיפול של התורה בקרבנות בפרשת ויקרא ובין הטיפול שבפרשת צו. פרשת ויקרא עוסקת בהקרבת העולה והמנחה וכו', כלומר, דיני ההקרבה, כגון שחיטה, קבלת הדם, הולכת הדם למזבח וזריקת הדם. ואילו פרשת צו עוסקת ב"תורת העולה", "תורת המנחה" וכו', כלומר, כאן עוסקים במהות של כל סוג וסוג של קרבן, לעומת הלכותיו. על חשיבות הגדרת מהות המצווה, וההשפעה שלה על הלכות המצווה, עמדנו בפרשת ראה כאשר עסקנו בסוגית "לא־תִבְשֹׁל גְדִי בְּחֵלֶב אֱמוֹ".

אבחנה זאת באה לידי ביטוי ברור בפירוש הספורנו לקרבן התודה. קרבן תודה לא הוזכר כלל בפרשת ויקרא, והנה בפרשת צו מופיע לראשונה (ז, יב) "אַם עַל־תּוֹדָה יִקְרִיבֵנוּ", וזאת מיד אחרי פסוק הפתיחה (פסוק יא) "זֹאת תּוֹרַת זֶבַח הַשְּׁלָמִים", אשר ההמשך הוא (פסוק טז) "וְאִם־נִגְדַר אוֹ נִדְבָה זֶבַח קֶרְבָּנוֹ". כלומר, לפני שעוסקים בשלמים ממש, מפסיקה התורה ומציגה לנו את קרבן התודה, כאשר, כאמור, היא צמודה ממש לדין חטאת (קדשי קדשים) ומיד אחרי "זֹאת תּוֹרַת זֶבַח הַשְּׁלָמִים" ועוד לפני שעוסקים ב"זֶבַח הַשְּׁלָמִים", הרי הם "נִגְדַר אוֹ נִדְבָה". כידוע התורה שייך לקדשים קלים כמו השלמים, ולכן אינו צריך שחיטה בצפון דוקא, אולם שונה הוא מן השלמים הרגיל בזה שנאכל רק

ליום ולילה (במקום שני ימים ולילה של שלמים רגילים), וניתוספו לו לחמים הן של חמץ והן של מצה, דבר שבכלל אין בשאר קרבנות השלמים-לא מיניה ולא מקצתיה. קרבן תודה הוא אפוא, שינוי בתוך [אופני] קרבן שלמים, וגם מופיע כך במשנה, בפרק הידוע 'איזה מקומן' במסכת זבחים (משנה ו' 'התודה' ומשנה ז' 'השלמים', 'שחיתתן בכל מקום בעזרה וכו').

מפירושו של רבינו עובדיה ספורנו נמצאנו למדים שקרבן תודה הוא לא רק שינוי בתוך [אופני] קדשים קלים, אלא בעת ובעונה אחת הוא גם שינוי בתוך [אופני] קדשי קדשים! לפי זה אנו מבינים מדוע תורה שבכתב עסקה בקרבן תודה בפרשת צו דוקא (ולא בפרשת ויקרא) כי כאן עיקר הטיפול הוא במהות המיוחדת של קרבן זה כממוצע בין קדשי קדשים וקדשים קלים. מהות ממוצעת זאת באה לידי ביטוי בפירושו של הספורנו, וזה לשונו:

...הודיע שאף על פי שכל השלמים קדשים קלים [ואין צריך שחיטה בצפון דוקא] מכל מקום יש חילוק ביניהם. שאם הם אודות הודאה [רש"י (בעקבות חז"ל ברכות נד, ב בדרשת תהלים קז, כב): אם על דבר הודאה על נס שנעשה לו, כגון יורדי הים והולכי מדברות וחבושי בית האסורים וחולה שנתרפא] יהיה עמהם "לֶחֶם", בתוכו מין חמץ [על-חלית לֶחֶם חֶמֶץ וְקָרִיב קָרְבָּנוֹ" (פסוק יג)]. זה בניגוד לכל המנחות עליהן כתוב (ויקרא ב, יא) "כָּל-הַמִּנְחָה אֲשֶׁר תִּקְרְבוּ לַיהוָה לֹא תַעֲשֶׂה חֶמֶץ". כי אמנם סיבת הסכנה אשר עליה הודאה, היא "שאור שבעיסה" [הוא היצר הרע שבאדם אשר גרם לכך שחטא, כאשר התוצאה מחטאו היתה הסכנה שהיה נתון בה, ואשר ממנה הצילו ה' בדרך נס, עליו הוא מביא את קרבן התודה] מכל מקום מיני המצות רבות עליו [ה"חלות מצות בְּלוֹלֹת בְּשֶׁמֶן וְרִקְיֵי מִצּוֹת מְשָׁחִים בְּשֶׁמֶן" (פסוק יג) היו שלושים במנין (מנחות עז, א), לעומת חלות הלחם חמץ שהיו עשר בלבד. ריבוי זכויותיו של האדם (מצות) על חובותיו (חמץ) הוא אשר גרם להצלתו. אמנם משקל החמץ הוא כמשקל המצה (מנחות שם), ושמא מפרש הספורנו על פי (אבות ג, טו) 'הכל לפי רוב המעשה'. וברבות הלחם [שצריכים בעלי הקרבן לאכול ממנו שלושים ושש חלות בתוך יום ולילה בלבד] יתפרסם הנס לאוכלים רבים [שהוא מזמין כדי לאכול עמו ולמנוע דין נותר. מכאן לדעתנו מקור דאורייתא לדין פרסומי ניסא, והרי כל מאי דתקיננו רבנן כעין

דאורייתא תיקנון וכולם נאכלים בזמן קדשי קדשים שהם ליום ולילה... עכ"ל הספורנו.

הרי, כפי שאמרנו, הגדרה ברורה ומדויקת של מהות קרבן תודה.

דייק הספורנו ולא כתב וכולם נאכלים ליום ולילה, אלא בפירוש שייך את קרבן התודה אל משפחת הקדשי קדשים, באשר אכילת התודה ליום ולילה הוא מדין קדשי קדשים. לפי דבריו יוצא אפוא, שקרבן תודה מורכב ממרכיבים של קדשי קדשים ושל קדשים קלים גם יחד. פשוטו של מקרא נותן ביטוי ברור לזה, בכך שכתב את דין התודה בכתוב מיד אחרי דין חטאת אשם, ומיד לפני הדין הרגיל של שלמים קדשים קלים.

לאור הצמדת דין קרבן תודה אל קדשי קדשים בכתוב, לא יפלא בעינינו שדין אכילת קדשי קדשים ליום ולילה בלבד נלמד על ידי תורה שבעל פה (זבחים לו, ב) מהפסוק בקרבן תודה (פסוק טו) "וּבְשֵׁר זֶבַח תֹּדֶת שְׁלֵמֵי יָיִם קֶרְבָּנוּ יֵאָכַל לֹא-יֵנִיחַ מִמֶּנּוּ עַד-בֶּקֶר" ! כלומר המקור לדין המיוחד הזה של יום ולילה אותו אנו מכירים מדין קדשי קדשים הוא בקרבן תודה, וממנו למדים לכלל קדשי קדשים! הרי זה בא ללמוד ונמצא מלמד! לזה יש לצרף את הלשון של חז"ל ש'ארבעה צריכים להודות', שגם בזה דומה קרבן תודה לקדשי קדשים שהם חובה (חטאת אשם) יותר מאשר לקדשים קלים שהם רשות.

היוצא מדברינו: פשוטו של מקרא ודברי חז"ל חברו יחד לגלות לנו שקרבן תודה מורכב ממרכיבים של קדשי קדשים יחד עם מרכיבים של קדשים קלים, הפועלים בצוותא במסגרת הייחודית החדשה ההיא. זוהי יצירה חדשה החוצה את הגבולות המקובלים, והקובעת לעצמה גבולות חדשים של שילוב שני סוגי קרבנות והיו לשלימות אחת חדשה.

היה זה הגאון הנצי"ב מוולוז'ין (בהעמק דבר ויקרא ז, לז) אשר נתן ביטוי ייחודי לעמדתנו. אנו מבינים שהקושי שעמד לפני הנצי"ב היה בפסוק הסיכום של פרשיות הקרבנות: "זאת התורה לעלה למנחה ולחטאת ולאשם ולמלוואים ולזבח השלמים". זה אמנם סדר כתיבת הקרבנות בפרשת ויקרא ובפרשת צו, אלא שקשה (א) מילואים מאן דכר שמיהו בפרשת צו או בפרשת ויקרא? הרי קרבנות המילואים הידועים לנו בקשר עם חנוכת המשכן, כתובים בסוף פרשת

צו אחרי פסוק זה של סיכום. (ב) להיכן נעלם התודה, הוא הבא בכתוב אחרי האשם ולפני השלמים? על זה משיב הנצי"ב (ד"ה ולמלואים):
 היינו [הכוונה ב"מלואים"] תודה שנכלל בו לחם כמנחה ואכילת יום אחד כמו קדשי קדשים, והרי הוא כמילואים [עליהם נלמד להלן בפרשתנו] שנכלל בו עולה ושלמים [להלן ח, יד ("ויגש את פר התטאת"–קדשי קדשים), להלן שם פסוק יח ("ויקרב את איל העלה"–קדשי קדשים) ולהלן שם פסוק כב ("ויקרב את האיל השני איל המלואים"–קרבן שלמים)], כך נכלל בתודה מעלת קדשי קדשים גם כן, עכ"ל.

הרי כדברינו בהבנת דברי הספורנו [והרי ידוע שדוקא הנצי"ב ב'העמק דבר' מפרש הרבה סוגיות וענינים בעקבות הספורנו, אותו הזכיר במיוחד בהקדמתו לפירוש], התורה כותבת "מלואים" לציין את התודה, כי כשם שבקרבנות המילואים עליהם נצטוו בפרשת תצוה והקריבו בפרשת צו חברו יחד גם קרבנות עולה (קדשי קדשים) וגם קרבנות שלמים (קדשים קלים) וביחד הם מהווים "מלואים". כך בקרבן אחד, הוא קרבן תודה, חברו יחד מרכיבים משני סוגי קרבנות, דבר המצדיק את קריאת קרבן התודה בשם "מלואים".